

„Taková ostatně byla éra“

Jak fungoval státem řízený doping v Československu z perspektivy vzpírání

VÍT POLÁČEK

Pro dějiny státem organizovaného systému dopování sportovců v komunistickém Československu a dějiny dopingu ve sportu vůbec můžeme za zlomové považovat letní olympijské hry v Mnichově v roce 1972. Teprve dva roky před jejich konáním totiž mezinárodní atletická federace IAAF uznala anabolické steroidy za doping.¹ I přesto ale nebyly v Mnichově ještě organizovány dopingové kontroly, jak je známe dnes. Místo nich v dějišti her proběhla anonymní anketa mezi účastníky, v níž ze vzorku 9 886 respondentů 85 procent přiznalo užití prostředků spadajících do této kategorie.²

 V první půli sedmé dekády minulého století se sportovní svět v uvažování o dopingu a jeho kontrole nacházel na přelomu. Už ve druhé polovině šedesátých let došlo k zákazu například snadněji odhalitelných amfetaminů, ale kontroly odhalující anabolika byly plánovány poprvé až pro Mistrovství Evropy v lehké atletice, které se konalo v Římě v roce 1974.

Mnichovská olympiáda však v otázce dopingu a uvažování o něm nestála jen na rozhraní technologického a legislativního, ale především politického. Po druhé světové válce

do olympijských her v Helsinkách v roce 1952 se němečtí sportovci nesměli tohoto mezinárodního podniku vůbec zúčastnit. Sestavování jejich olympijských výprav později navíc komplikovalo rozdělení země mezi jednotlivé okupační zóny.³ Do olympiády v Mexiku závodili sportovci z Německé spolkové republiky a Německé demokratické republiky, tedy z částí země, které se ideologicky vymezovaly jedna proti druhé, pod společnou vlajkou. To se mělo změnit právě v roce 1968 a s vidinou prvního vystoupení samostatné reprezentace iniciovali východní Němci už v roce

1964 svůj vlastní výzkum aplikace anabolik a jejich vlivu na sportovní výkon. Tento výzkum byl přísně utajený, i když tehdy nešlo o nic nelegálního, protože anabolika ještě nebyla zakázaným prostředkem (viz výše). Výsledky mexických her, na nichž východoněmečtí sportovci získali devět zlatých, devět stříbrných a sedm bronzových medailí a jejich země se umístila na 5. místě v celkovém hodnocení národů, dokonce před svým západním sousedem, potvrdily funkcionářům z Německé demokratické republiky (NDR) efektivitu použitých prostředků a povzbudily je směrem k přípravě na nadcházející olympiádu. Ta se měla konat ve Spolkové republice Německo (SRN), tedy v zemi jejich hlavního politického rivala, a proto byl požadavek na úspěch více než rozkazem. Ideologicky a propagandisticky své stanovisko a pozici svých reprezentantů vládnoucí strana SED (Sozialistische Einheitspartei Deutschlands, Jednotná socialistická strana Německa) formulovala následovně: *„Třídni boj na sportovním poli dosáhl takového stupně, že už není principiálně žádného rozdílu mezi ním a vojenskou rovinou. Tak jako voják NDR, který na státní hranici vzdoruje svému imperialistickému nepříteli z NATO, musí i sportovec z NDR vidět*

1 STÁRKA, Luboslav: *Podpůrné prostředky ve sportovním tréninku. Studijní materiály doškolování trenérů, metodiků, psychologů, lékařů ve vrcholovém sportu 1980-1981*. ÚV ČSTV (materiál vydaný pro vnitřní potřebu), Praha 1980. Citováno podle kopie uložené v *Archivu oddělení tělesné výchovy a sportu Historického muzea Národního muzea*, f. Václav Pacina, neuspořádáno.

2 Tamtéž.

3 Her v roce 1952 se zúčastnilo s vlastní samostatnou výpravou například Sársko, tehdy pod francouzskou správou.

Letní olympijské hry v Mnichově skončily pro Československo ve srovnání s předchozí olympiádou neúspěchem. Zleva místopředseda ÚV ČSTV Miroslav Hlaváček, stříbrný medailista Pavel Svojanovský, trenér veslařů Václav Lusk, neidentifikovaná žena, stříbrný medailista Oldřich Svojanovský, dvojnásobný medailista, kormidelník stříbrné dvojky bratrů Svojanovských Vladimír Petříček, předseda ÚV ČSTV Antonín Himl a olympijský vítěz v hodu diskem Ludvík Daněk. (foto: ČTK)

ve sportovci ze SRN svého politického soupeře.⁴ Státem řízený systém utajovaného dopování sportovců v NDR se týkal vybraných, zejména olympijských sportovních disciplín, u nichž výzkum potvrdil efektivnost tohoto postupu, a v rámci nich byl v podstatě plošný. V roce 1970 tak měla být anabolika údajně podávána na všem reprezentantům, kteří se na mnichovské hry připravovali. Masivní vzestup východoněmecké výkonnosti a především úspěchy jen těžko mohly uniknout pozornosti sportovců, trenérů a funkcionářů v okolních zemích.

PO ÚSPĚCHU PROPADÁK

Z československého hlediska představovaly olympijské hry ve Spolkové republice Německo úplně jiný politický problém. Předchozí hry v Mexiku byly jedny z neúspěšnějších v dějinách země. Výprava (i díky fenomenálním výkonům gymnastky Věry Čáslavské) přivezla třináct medailí, z toho sedm zlatých, a umístila se v hodnocení zemí na sedmé příčce. Politicky ale mělo vystupování reprezentantů země čerstvě okupované vojsky Varšavské smlouvy protestní charakter. Diváci mohli sledovat úspěch československých sportovců, kteří dávali současně najevo svůj nesouhlas s přítomností cizích vojsk v zemi a verbálně i symbolicky

podporovali politické představitele předchozího reformního procesu.

O čtyři roky později byla situace diametrálně odlišná. V Československu již probíhala normalizace a vládnoucí garnitura měla zájem na tom, aby hry nabídly domácímu publiku obdobný úspěch, ale se „správným politickým podtextem“, nebo přinejmenším alespoň bez politických excesů, a tím vlastně potvrdily, že se vše vrátí do „normálu“ a rok 1968 byl jen krátkodobým vybočením z linie. Ústřední výbor Komunistické strany Československa (ÚV KSČ) kvůli tomu dokonce projednával, jestli do Mnichova dovolí odjet jako pozvaným hostům Emilu Zátopkovi a Věře Čáslavské, tedy olympijským legendám, které se ale velmi hlasitě vyjádřily proti okupaci země.⁵

Nutno říci, že výkon československé výpravy zůstal hluboce za očekáváním, což mělo za následek propad v bedlivě sledované tabulce národů o celých jedenáct příček. Neuspokojivé vystoupení se tak logicky stalo základem pro úvahy, jak československý sport reformovat, aby

neztratil kontakt s konkurencí. Je velmi pravděpodobné, že ústřední výbor Československého svazu tělesné výchovy (ÚV ČSTV) se tématem anabolik nebo obecněji dopingů zabýval již dříve, ale první písemný pramen, který takovoto uvažování dokazuje, pochází až z března 1976. Vztahuje se k finišující přípravě na olympijské hry v Montrealu téhož roku, shrnuje poznatky pracovní skupiny, jejíž složení bohužel neznáme, a dává doporučení ohledně dopingů předsedovi ÚV ČSTV Antonínu Himlovi. Pracovní skupina tvrdí, že nepoužívání anabolik by pro československé sportovce představovalo jasný hendikep v soutěžení s ostatními sportovci, a navrhuje pro doping vyčlenit jednotlivé sportovní disciplíny, u kterých má podle ní aplikace anabolik smysl a které mají olympijskou prestiž. Konkrétně jsou zmíněny atletika, judo, kanoistika, šerm, veslování, vzpírání, moderní pětiboj a plavání. Přinejmenším v tomto bodě lze vysledovat určitou podobnost s východoněmeckým systémem státem řízeného dopingů, jenž v té době fungoval již

4 BRAUN, Jutta: „Informeller Mitspieler“ – Mielke und der Sport. In: MÜNKELE, Daniela (ed.): *Staatssicherheit. Ein Lesebuch zur DDR-Geheimpolitik*. BStU, Berlin 2015, s. 86 (překlad z němčiny autor).

5 *Národní archiv* (NA), f. KSČ-ÚV 1945-1989, Sekretariát 1971-1976, sv. 23, a. j. 36/32, Zápis 36. schůze sekretariátu ÚV KSČ konané dne 25. dubna 1972.

dlouhých dvanáct let. Právě prostředím vzpírání nám poslouží k popisu fungování a problémů československého systému státem řízeného dopování sportovců v letech 1976–1989.

Vraťme se do klíčového období kolem mnichovské olympiády. Změn, které se odehrávaly ve světovém sportu, si totiž přirozeně nevšimli jen sportovní funkcionáři a politici (příčemž řada z nich obě tyto funkce a kariéry podobně jako zmíněný Antonín Himl kombinovala), ale také trenéři a sportovci a tlak jednak stále úspěšnější konkurence, stejně jako politická objednávka dopředu naplánovaných umístění je nutily k vlastní „iniciativě“. *„Tenkrát se tomu snad ještě ani neříkalo anabolika. Brali jsme směšně malé dávky... Jednou v roce, tři týdny před vrcholným závodem sezóny. Ze začátku od jednoho, slyšíte dobře, od jednoho do pěti miligramů. Tak málo neberou dneska ani dorostenci... [...] Vidím starýho [vzpěrače Oldřicha] Lexu, jako by to bylo včera, chodil na soustředění s německým časopisem Schwere Athletik a říkal: ‚Kurva, ve světě se něco děje, to není jinak možný, oni něco žerou, protože jsou samá medaile, a my furt nic nevyhráváme.‘ [...] My dřeli a já třeba byl pořad čtvrtý nebo pátý. Kdyby nás tenkrát napadlo něco přizobnout, tak jsme mohli vozit medaile v nůšcích jako houby. Až později jsme zjistili, že třeba Finové už tenkrát brali od čtyřiceti do sedmdesáti miligramů. [...] A my pojídali směšných pět až patnáct. Zase jako vždycky jsme byli sto let za opicema. Takhle to nějak běželo, až před Montrealem přišel [reprezentační trenér] Tonda Drešl a povídal: ‚Mám zprávy, že celý svět to bere, nedá se nic dělat, musíme taky. Takže první týden pět miligramová tableta, druhý týden deseti- a třetí závěrečný, patnáctimiligramová,‘⁶ vzpomínal na toto období jeden z předních českých vzpěračů své doby Petr Pavlásek. I z jeho slov*

Podávání anabolik se neopíralo o žádná empirická data ani vědecké studie a zpočátku nebylo organizováno ani kontrolováno shora

je patrné, že podávání anabolik se neopíralo o žádná empirická data ani vědecké studie a že tehdy ještě nebylo v Československu organizováno ani kontrolováno shora. Experimenty, které měli často v rukou trenéři a v lepším případě je alespoň částečně konzultovali s lékaři přidělenými k daným reprezentacím, byly do jisté míry chaotické. To se ostatně mělo stát osudným právě Petru Pavláskovi na olympijských hrách v Montrealu v roce 1976. *„Když jsme odjížděli na soustředění v Tatrách, řekl mi trenér Drešl: ‚Tady máš poslední tabletu, měla třicet miligramů, směšná dávka z dnešního hlediska, a tu si vezmi příští týden. Do olympiády budou akorát tři neděle a všechno se stačí z těla vyplavit.‘ V pořádku, poslechl jsem,‘⁷ vyprávěl Pavlásek po letech, co předcházelo*

Petr Pavlásek skončil na olympiádě v Mnichově až šestý (foto: ČTK / Jiří Kruliš)

jeho cestě do Kanady. Na olympiádě ale panovalo jisté podezření týkající se dopingových kontrol, které měly být údajně zaměřeny na sportovce ze socialistického bloku. Tomu by odpovídalo i tvrzení, že Sověti měli v Montrealu v přístavu loď, která sloužila jako medicínské centrum pro ověřování toho, jestli jsou jejich závodníci ještě pozitivní, nebo jestli mohou bez rizika nastoupit do soutěže.⁸ Československá krizová reakce na tyto zprávy byla podobně chaotická, jako samotné podávání anabolik. *„Přišel za námi Rudla Dušek, místopředseda ÚV ČSTV, a ptal se trenéra Drešla, jestli jsme něco brali, pakliže ano, tak že nás odvezou k tetě... Tak se říkalo velvyslanectví. ‚Nebudeme bydlet v olympijské vesnici, ale z velvyslanectví každý den dojíždět, nikdo [a]by na vás nemoh,‘ dodal Dušek. Tonda Drešl odpověděl, že jsme v pořádku, že jsme nic nejedli, a tak jsme zůstali ve vesnici. [...] Tři dny se nic nedělo, a když zbývalo do zahájení mé soutěže asi deset dní, přišel befel, že [kolega z týmu] Honza Nagy a já máme jít na dopingovou zkoušku. Byl jsem úplně klidnej. [...] No a pak se nedělo nic, až večer před závodem přilít’ celej vykuleney [vzpěrač Rudolf] Strejček a povídal mi: ‚Ty bejku, teď jsem se dozvěděl od Němců, že se našel jeden pozitivní vzorek a že z toho bude pěkný průser, když toho borce nechaj’ startovat...‘⁹ Podle vlastního vyprávění Pavlásek do soutěže nastoupil a věřil si na medaili. Místo ní ale přišla pro něj nepochopitelná diskvalifikace. Závod soudcoval ruský rozhodčí. *„Rus vyskočil ze židle, běžel k předšedovi našeho svazu Poulovi a řekl mu, že mi zachránil život. Že ten pozitivní**

6 KOVÁŘ, Pavel: Causa Petr Pavlásek. *Reflex*, 1992, roč. 3, č. 29, s. 66.

7 Tamtéž.

8 DIMEO, Paul: *A History of Drug Use in Sport 1876–1976. Beyond Good and Evil*. Routledge, New York 2007, s. 125.

9 KOVÁŘ, Pavel: *Causa Petr Pavlásek*, s. 66.

*nález byl můj...*¹⁰ popisuje dramatické dění opět Pavlásek. Jeho slova bohužel nelze ověřit a jen těžko si lze představit písemný pramen, který by jejich potvrzení mohl přinést.

Uvedený příběh ale odpovídá několika skutečnostem. Za prvé je z něj patrné, že českoslovenští vzpěrači (a další sportovci) reagovali na dění ve světovém sportu a vývoj konkurenčních výkonů, za druhé jim netrvalo příliš dlouho zjistit, co se děje a jaký medikament pomáhá konkurenci. I přesto, že stát uvažoval o zřízení vlastního dopingového programu, medikace byla nadále povětšinou v rukou sportovců a trenérů samotných. A kvůli tomu neustále hrozilo, že při kontrole dojde k prozrazení a skandálu, který by mohl „zkazit jméno socialistickému sportu“. Jestli Rudolf Dušek skutečně odvážel některé vytipované sportovce na ambasádu, krycím jménem označovanou jako „teta“, dokazuje to také informovanost sportovních funkcionářů, kteří se snažili zabránit skandálu a tím pádem situaci, v níž by museli převzít zodpovědnost.

Chaos, který způsoboval neefektivitu podávání dopingů, mrhání devizovými prostředky, a který byl také příčinou nekontrolovatelnosti „čistoty“ jednotlivých reprezentantů, ohrožoval socialistický sport jako nástroj propagandy i jako zdroj živobytí jednotlivých funkcionářů. Snaha tyto zmatky odstranit vedla k založení Ústavu národního zdraví pro vrcholový sport (ÚNZ VS), který vznikl v roce 1985 a měl se stát garantem lékařsky kontrolovaného podávání dopingů i kontroly sportovců před jejich výjezdem do zahraničí nebo obecně na soutěže, kde hrozily antidopingové kontroly. Geneze ústavu

Trenér vzpěračů Emil Brzóska (foto: ČTK)

byla poměrně dlouhá, protože šlo nejen o zakotvení jeho role po právní stránce, ale především o přesvědčení lékařů, aby se na jeho činnosti podíleli. Protože to řada z nich s poukazem na Hypokratovu přísahu odmítala, vstoupilo do diskuse Ministerstvo zdravotnictví, a systém státního dopingů, který vznikl z dialogu ÚV KSČ a ÚV ČSTV, tak od roku 1985 přešel pod řízení a zodpovědnost právě tohoto resortu. Na dobu od první zmínky o přípravě systému do vzniku ústavu měly vliv i další okolnosti. Zejména to byl bojkot olympijských her v Moskvě kvůli invazi do Afghánistánu ze strany západních zemí, který vedl ke snahám o co nejlepší výkony, a tedy zřejmě i ke značné benevolenci při kontrolách. Podezřelé bylo minimálně to, že ani jediný odebraný vzorek na moskevské olympiádě nebyl pozitivní.

Někteří sportovci navíc použití zakázaných prostředků později přiznali. Byl mezi nimi finský běžec Kaarlo Maaninka, ale také československý vzpěrač Ota Zaremba. Na jeho případu je vidět, že se systém od Pavláskova vystoupení v Montrealu přece jen posunul: „... k odběrům mě poslali hned po rozhodujícím vítězství. S tím ale počítali naši trenéři a lékaři se skvělou laboratoří, takže každý sportovec musel prášky vysadit určitý čas před velkými závody. U mě to dělalo asi sedmnáct dnů, úplnou jistotu jsem měl po dvaceti dnech.“¹¹ Zaremba ale v roce 2006 v rozhovoru s Ondřejem Štastným pro *MF Dnes* nastínil, že i přes tuto větší obezřetnost a kontrolu toho, jestli je závodník pozitivní, nebo negativní, vládl nadále při dávkování zakázaných prostředků chaos: „Někdy přišel [trenér Emil Brzóska] do šatny a řekl: ‚Tohohle teď budeš brát třikrát víc a tohohle čtyřikrát víc.‘ Zdá se mi, že to dělala dost chaoticky a dávky byly veliké.“¹² Zaremba zároveň ve stejném rozhovoru řekl, že odmítnutí dopingů vedlo k vyřazení sportovce z týmu a reprezentace. O deset let později se ale v jiném rozhovoru pro stejné médium dotazům na doping vyhnul a také popřel svá slova o roli trenéra Brzóska: „Když člověka něco bolí a je ze života zklamán, tak řekne i věci, které nechce. Přijdou novináři a chtějí toho využít. Řeknete takovou věc, že si druhý den říkáte: ‚Ježišmarjá, to jsem tomu Emilovi ublížil. A tomu vzpírání taky.“¹³ Sám Brzóska však používání dopingů přiznal: „Když se objevily dokumenty, nebudu zapírat. Byl bych sám proti sobě. Taková ostatně byla éra,“¹⁴ řekl *MF Dnes* v roce 2006. Zároveň ovšem popřel, že by někomu doping nutil nebo že by sportovci dostávali preparáty, o kterých by si mysleli,

10 Tamtéž.

11 Živoření zlomeného šampiona, rozhovor s Otou Zarembou. *Týden*, 2012, roč. 19, č. 32 (4. 8. 2012) – viz http://www.tyden.cz/rubriky/lide/vzperac-zaremba-diky-dopingu-jsem-si-ve-skodovce-pripadal-jako-niki-lauda_242089.html (citováno k 29. 11. 2022).

12 Chci, aby skončili za mřížemi, rozhovor s Otou Zarembou. *MF Dnes*, 15. 8. 2006 – viz https://www.idnes.cz/sport/ostatni/olympijsky-vitez-zaremba-obvinil-trenera.A060815_212358_sporty_ot (citováno k 29. 11. 2022).

13 Nikdy mě nechytily, říká k dopingů vzpěrač Ota Zaremba, rozhovor s Otou Zarembou. *MF Dnes*, 11. 8. 2016 – viz https://www.idnes.cz/xman/rozhovory/ota-zaremba-vzperac-doping.A160809_165532_xman-rozhovory_fro (citováno k 29. 11. 2022).

že jde o jiný, nezakázaný přípravek, například vitamin.

Jak Pavlaskovo, tak Zarembovo svědectví mají společné to, že jde o vyjádření pro tisk s velkým časovým odstupem od samotných událostí. I kdybychom chtěli vzít v potaz různé motivace a emocionální pohnutky, které je k těmto výpovědím (v českém prostoru naprosto ojedinělým) vedly, musíme seznat, že jde o poněkud nespolehlivý pramen, co se detailů týká. Pro daná období nám sice nechybějí různé písemné materiály, ale málokteré z nich se věnují přímo vzpírání a většina je normativního charakteru, tj. vyjadřují spíše představu o tom, jak by systém měl fungovat, než popis, jak ve skutečnosti možná fungoval.

POD KONTROLOU ÚSTAVU NÁRODNÍHO ZDRAVÍ PRO VRCHOLOVÝ SPORT

Ústav národního zdraví pro vrcholový sport, který – jak již bylo uvedeno výše – vznikl začátkem roku 1985, měl v systému státem řízeného dopingů koordinovat lékaře u jednotlivých vybraných disciplín, měl jim opatřovat patřičné medikamenty, plánovat jejich podávání, a vzít je tak z rukou trenérů. Zároveň bylo zodpovědností ÚNZ VS kontrolovat, jestli sportovci vyrážející na závody projdou dopingovou kontrolou. Kompetencí ústavu ovšem nebylo pouze organizovat a kontrolovat systém podávání dopingů sportovcům, ale také zajišťovat veškerý lékařský a farmaceutický servis celému sportu. V systému státem řízeného dopingů tak tato instituce uvázla mezi dvěma mlýnskými kameny. Vrcholovým sportovním funkcionářům a vedení státu se musela zodpovídat z případných problémů a skandálů

spojených s pozitivními testy sportovců, trenérům a funkcionářům v nižší pozici naopak často vadilo, že jim byly medikamenty vzaty z ruky a v tlaku systému, který po nich vyžadoval plnit dopředu naplánované výsledky a získávat medaile, ÚNZ VS buď přímo považovali za viníka svého neúspěchu, nebo si jeho obviňováním alespoň vytvářeli alibi. Tím vznikl specifický typ pramene, kterému můžeme říkat „stížnost“. Právě takové stížnosti ukazovaly, kde jsou meze systému a jak oproti očekávání skutečně funguje. Podívejme se proto na několik stížností, jež se objevily v osmdesátých letech a vyšly právě z prostředí vzpírání.

V roce 1985 neznámý autor v interním sdělení Ústavu národního zdraví pro vrcholový sport popsal následující situaci: U Vzpěrače¹⁴ bylo oficiálně uvedeno, že si v přípravě poranil

zápěstí, ve skutečnosti však nebyl jeho odjezd na mistrovství světa dovolen, protože byl „dlouhodobě pozitivní na depotní preparáty steroidního charakteru. Tyto preparáty mu byly aplikovány bez našeho vědomí, a tedy zodpovědnost za tuto nekázeň padá na hlavu závodníka a lidí, kteří s ním spolupracují.“¹⁶ Vzpěrač²¹⁷ byl sice skutečně zraněn, ale dalším důvodem, proč mu cestu na mistrovství světa neumožnit, byla opět jeho pozitivita: „V závěrečné přípravě, která byla řízena centrálně a vyšetřována laboratorně, u všech závodníků po vysazení preparátů docházelo ke snižování hladin nedovolených látek. Pouze u Vzpěrače z došlo k tak enormnímu vzestupu, že je nutné opět podezřívat okolí tohoto závodníka, že mu někdo dodal zakázané preparáty.“¹⁸ Podobně to bylo s dalšími dvěma vzpěrači, přičemž autor sdělení s podivem konstatoval,

Úspěšné sportovce z olympijských her v Moskvě přijal 4. září 1980 v Hrzánském paláci v Praze předseda federální vlády Lubomír Štrougal (vlevo). Zprava: běžkyně Jarmila Kratochvílová, gymnasta Jiří Tabák a místopředseda ÚV ČSTV Rudolf Dušek. (foto: ČTK)

14 Všichni věděli, co berou, rozhovor s Emilem Brzósou. *MF Dnes*, 14. 8. 2006 – viz https://www.idnes.cz/sport/ostatni/dopovala-i-atleticka-legenda-bugar.A060814_224607_sporty_ot (citováno k 29. 11. 2022).

15 Jméno je z etických důvodů anonymizováno.

16 *Archiv Jaroslava Nekoly*, Interní sdělení Ústavu národního zdraví pro vrcholový sport, č. j. 029/85 z roku 1985.

17 Jméno je z etických důvodů anonymizováno. Dále obdobně.

18 *Archiv Jaroslava Nekoly*, Interní sdělení Ústavu národního zdraví pro vrcholový sport, č. j. 029/85 z roku 1985.

že asi nešlo o náhodu, protože byli všichni registrováni v Klubu A.¹⁹ Pisatel zároveň uvedl, že budou-li nadále pokračovat zásahy zvenčí do takzvaného chemického procesu, „bude nutné zavést tvrdé postihy se všemi důsledky, jak pro závodníky, tak pro příslušné trenéry“.²⁰ Pokud bychom tento text analyzovali, je třeba si povšimnout, že příprava „byla řízena centrálně“, a že když byla sportovcům při kontrole zjištěna přítomnost zakázaných látek v těle, jejich neúčast na závodech byla oficiálně omlouvána zdravotní indispozicí.

Dne 18. listopadu 1987 odpovědělo oddělení společenských organizací ÚV KSČ na stížnost zaslou formou anonymního dopisu příznačně podepsaného „přítel vzpírání“. Pisatel v něm napadal především trenéra Brzóska, kterému vyčítal privátní rekreaci za erární peníze, milenky a další poklesky, jakými se obvykle zaobírají pisatelé tohoto žánru. Z našeho pohledu je zajímavější, že si anonym stěžoval také na to, že Brzóska prodává anabolika na svých cestách do Rakouska.²¹ Uvedené oddělení provedlo šetření podezřelých činností, a kromě jiných témat, která se nepotvrdila, uvedlo ve druhém bodu k prodeji anabolik, že „vedení ÚNZ a ÚV ČSTV určuje zodpovědné pracovníky, kteří jsou vázáni státním tajemstvím. Jsou to MUDr. Jiří Michl, Emil Brzóska (sic) a od 1. ledna 1987 i MUDr. Machotka. Celý proces probíhá mezi těmito pracovníky svazu vzpírání a lékařem ÚNZ [MU]Dr. Stejskalem.“ Je nutné dodat, že MUDr. Pavel Stejskal byl od 1. ledna 1985 úřadujícím ředitelem ÚNZ VS. Už jen tato informace potvrzuje, že dávkování anabolik bylo vázáno státním tajemstvím a vědět o něm měly pouze prověřené osoby,

Olympijský vítěz ve vzpírání do 100 kg Ota Zaremba, vlevo druhý Igor Nikitin (SSSR) a vpravo třetí Kubánc Alberto Blancov, Moskva 1980 (foto: ČTK / Jiří Kruliš)

a to příslušní lékaři a trenér Československého svazu vzpírání. Na konci roku 1987, 16. prosince, se oddělení společenských organizací ÚV KSČ vrátilo k bodu týkajícímu se prodeje anabolik v zahraničí, jak o nich psal anonymní pisatel. „Dne 23. listopadu 1987 jednal pracovník kontrolního oddělení J. Heřmánek s ředitelem Ústavu národního zdraví pro vrcholový sport v Praze 7 MUDr. Stejskalem, který přizval náměstka ředitele MUDr. Čermáka²² s následujícím závěrem: Léky rozdělují MUDr. Čermák podle požadavků oddělení vrcholového sportu jednotlivým lékařům reprezentačních celků ČSSR. Léky a podpůrné prostředky mají předávat výhradně lékaři. Trenéři nemají do předávání léků a podpůrných prostředků vstupovat. Prodej zahraničních léků

a zahraničních podpůrných prostředků je v zahraničí téměř nemožný. Lékaři by takovému léku plně nedůvěřovali a ani nemají takovou potřebu, když je lék běžně k dispozici v lékárnách.“²³ Tato zpráva jasně ukazuje, jak měl systém fungovat, a také naznačuje, že trenéři do procesu nadále vstupovali: „Byl vyslechnut reprezentant ČSSR Vzpěrač 7, který potvrdil, že někdy dostávají podpůrné prostředky od trenéra Brzóska (sic) místo od lékaře reprezentace.“²⁴ Otázkou samozřejmě zůstává, jestli skutečně mohlo docházet k prodeji „nafasovaných“ anabolik v zahraničí. Odůvodnění ředitele a náměstka ÚNZ VS zní logicky, ale jen potud, pokud by k takovému prodeji nedocházelo mezi samotnými trenéry a sportovci, tedy na jakémsi „černém trhu“. Žádné další materiály potvrzující

19 Název klubu je zakryt, aby nemohlo dojít k identifikaci sportovců.

20 Archiv Jaroslav Nekoly, Interní sdělení Ústavu národního zdraví pro vrcholový sport, č. j. 029/85 z roku 1985.

21 Tamtéž.

22 MUDr. Václav Čermák.

23 Archiv oddělení Tělovýchovy a sportu Historického muzea Národního muzea, f. Václav Pacina, neuspořádáno, Zpráva vedoucího kontrolního oddělení ÚV ČSTV Mojžíra Krále ze dne 16. prosince 1987.

24 Tamtéž.

trenérovu vinu nebo nevinu se však nedochovaly.

Nebylo to ale zjevně naposledy, kdy ve vzpírání docházelo k nesrovnalostem s erárními léky. Dne 9. června 1988 zjistila lékařka MUDr. Věra Lesová, že v trezoru umístěném ve vzpěračské hale v Bohumíně chybějí některé léky. Na základě příkazu místopředsedy ÚV ČSTV Pavla Klapuše odevzdal trenér Brzóska všechny klíče od tohoto trezoru právě MUDr. Lesové. O týden později, 16. června 1988, napsal ředitel ÚNZ VS Pavel Stejskal místopředsedovi Klapušovi, že „zjištěné nesrovnalosti v počtu léků vedou k důvodnému podezření, že nebyly odevzdány všechny klíče“.²⁵ Podle inventury chybělo sedm druhů léků, a jeden naopak přebýval. Stejskal Klapuše vyzval, aby „ÚV ČSTV provedl taková opatření, která by byla účinná a znemožnila další manipulaci s léky“.²⁶ Mezi medikamenty, jež v trezoru chyběly, bylo například šest balení anabolik Stenolon a deset balení protizánětlivého nesteroidního antirevmatika Flugalín, naopak přebývala dvě balení anabolického preparátu Stomba po 56 tabletách. MUDr. Lesová vyslovila domněnku, že k nesrovnalostem mohlo dojít záměnou Stromby za Stenolon, přičemž Stomba byla dražším dovozovým medikamentem, zatímco Stenolon byl domácí výroby. Klapuš Stejskalovi odpověděl dopisem z 29. června 1988 s tím, že doktorce Lesové doporučoval vyměnit zámky už v březnu. Nyní měla být naplánovaná jejich výměna v týdnu od 27. června do 1. července 1988. Klapuš dále uvedl: „Po prověření celé situace trenéry je třeba uvést, že 10 balení Flugalínu (tab.) obdržel s[oudruh] E. Brzóska (sic) při inventuře jako přebytek a záměna Stromby za Stenolon se nezdá pravděpodobná. Ostatní léky chybějící v malém množství mohly být nepřesně evidovány.“²⁷ Ani

u této korespondenční výměny se nedá s jistotou říct, jak celá událost ve skutečnosti proběhla. Z pohledu historika ale prozrazuje nejen vzájemnou nedůvěru mezi jednotlivými aktéry systému, ale také nervozitu a obavy, aby se uskladněné medikamenty nedostaly opět do rukou trenérů, v tomto případě trenéra, o kterém se na ÚNZ VS již dříve mluvilo jako o někom, kdo aplikaci anabolik provádí sám místo pověřených lékařů.

NOVÁ PRAVIDLA

Zajímavé je v tomto případě i datum události. Kryje se totiž s dnem, který československý systém státem řízeného dopingů v podstatě ukončilo. V červnu 1988 obdržela stěžejní instituce systému Laboratoř dopingové kontroly v Praze dopis od místopředsedy Mezinárodního olympijského výboru prince Alexandra de Merodeho, který oznamoval nová pravidla pro mezinárodní akreditaci pracoviště. Jedním z kritérií bylo, že laboratoř nesmí brát vzorky od jednotlivých sportovců a poskytovat jim rady ohledně jejich stavu před výjezdem na soutěže.²⁸ To byl zřejmý útok na dosavadní praxi v řadě zemí východního bloku. I československá laboratoř spadající pod ÚNZ VS se tedy musela rozhodnout, jestli bude pokračovat ve stávajícím modelu a kvůli ztrátě akreditace přijde o značné finanční částky, protože za jednotlivé analýzy ze soutěží dostávala zaplacenou, anebo jestli bude obětován systém státem řízeného dopingů. Navíc by laboratoř bez akreditace znamenala svého druhu potvrzení podezření o řízeném dopování sportovců, což v žádném případě nebylo zájmem československého státně-stranického vedení.

Je dost dobře možné, že nervozita ohledně klíčů v bohumínské tělocvičně mohla být způsobena i touto

skutečností. Z uvedeného vyšetřování kauzy ale také vyplývá, že ÚNZ VS i přes velkou snahu nikdy nedosáhl, zejména u některých odvětví, úplné kontroly nad trenéry a sportovci. Je potřeba říci, že ústav byl vlastně v tomto ohledu jako organizátor systému zodpovědný za to, že někteří sportovci byli k dopingů nuceni a že jim byl doping podáván, zároveň ale dostal předchozí „divokou“ praxi pod jistou lékařskou kontrolu. Faktem ovšem je, že centrálně plánované požadavky na politicky zhodnotitelné sportovní výsledky tak nebo onak tlačily sportovce a trenéry k používání dopingů a že stát od roku 1976 dopingový systém připravoval a pak jej skrze Ministerstvo zdravotnictví i realizoval. Protože na rozdíl od Německa nevznikly po roce 1989 společenské podmínky, v nichž by byli sportovci uznáni za oběti režimu a mohli žádat o odškodnění, můžeme v jejich případě poznatky čerpat jen z několika izolovaných a fragmentárních výpovědí, a stejně tak proto nemůžeme disponovat statistikou, která by ukazovala, jaký vliv měl doping na fyzické a psychické zdraví těch, kdo ho nuceně nebo částečně dobrovolně brali.

VÍT POLÁČEK (1985)

vystudoval kulturní historii na FF JČU a scenáristiku a dramaturgii na pražské FAMU. Pracoval na rešerších pramenů pro film

Andrey Sedláčkové *Fair Play* (2014). Jako vedoucí projektu v ČT realizoval dokumentární seriál o dějinách katolické církve v letech 1945–1989. Spolu s Matthiasem Schmidtem je držitelem česko-německé novinářské ceny za dvoudílný dokumentární film *Odsun – Vertreibung*. Přípravuje publikaci o státem řízeném dopingů v ČSSR v letech 1976–1989.

25 Archiv Jaroslava Nekoly, Dopis ředitele ÚNZ VS místopředsedovi ÚV ČSTV ze dne 16. června 1988.

26 Tamtéž.

27 Archiv Jaroslava Nekoly, Dopis místopředsedy ÚV ČSTV řediteli ÚNZ VS ze dne 29. června 1988.

28 Tamtéž.